

M. MARYATT

РШЫ, халық поэзиясының өкілі, жыр айту-
таратуышы. Қазақ ауыз әдебиетінде ежелгі за-
лан бері өлең жыр шыгаратын, кисса, толғау,
тандар, терме айтатын адамдар «жырау»,
«н», «термеш», «өлеңші» деген аталып келген.
Оның өнерінің үқсастық жағы да, әр жанрга
анысты айткыштык дәрежесі жонінен азды-
ғы айырмашылығы да бар. Ж-лар негізінен дай-
ыстан, жыр, толғау, термелерді жаттап алып
ады, ел арасына таратады. Ақындығы бар жыю-
шылардың оның тәжірибелі мәдениеттегі орын-
да ауыз әдебиетіндегі бір жырдағы бірыңғасиғи нұсқа
бар. Жыршылар репертуарынан қанағамандық
тарихи жырлар, лиро-эпикалық дастандар
орын алады. Ә. жырау, жыршылар шыгар-
ылығына айрықша қоңыр болған. Жазушының
жар жыры, лиро-эпикалық жырларды зерт-
тедінде Жанак, Шәже, Марабай және т. б. жыр-
дар туралы көнтеген деректер көліктірген. 1957
жылдан «Қазақ ССР тарихының» 1-томына жаз-
ылған «Қазақтың ауыз әдебиеті» тарауында: «Қазақ-
тың ауыз әдебиетинің қазындастарын жасаудың ишар-
асынан ғасырыға, урнақтаған урнаққа жеткізін

отырушылар – халық шінен шыққан галантты ақындар, жыраулар, жырышылар, сұрыпсалма ақындар» деги, жырыны тұлғасын болған атады. Өзесөвпі ойныша, ақындар, сұрыпсалып айтатын жыршылар жазбасы жоқ, ол халкының шежірешілері болған. Ұлы суреткер Жамбылдың, Нүрлайстің, Мұрынның жыршылық өнеріне көніл аударып, олар билетін көтеген еспекталық дастандардың қағаз бетіне түсүне мұрындық болған. М. Өуезов қыргыз халкының жыр айтушылары манасшылар мен жыршылар шығармашылығын салыстыра зерттеп, құндығының мақалалар жазған.

А. Бұлдыбаев.

ЖІГТЕК, ру аты. Әт-тін «Абай жолы» эпопеясында әп айтылатын Олжайдың Айдос, Кайдос, Жігітек еген үш ұлының кенкесі. Жазушы Абай туралы онографиясында: «Майбасардың содырлы, зорлықтың қызының салдарынан Жігітек деген ру астыны Божей болып, Қуанабайға карсы болады. Әбекеш, Борсакты жеринен кошру, Жуантаяқ, Қарабатырды көшіріп жерін алу, Кекшемін көшірмек болу» бәрі де сол улкен көрінеу зорлықтың айқартары еді. Жігітектің улкен аразадықта осы жөннен туып, кейін үлгайған өштікке айналған. Қуанабайдың өзін де Ж-тер бір шақта женермен бол, мендетіп барып, құғын қағазды молайтып, Омыңқаласына шейн тергеуге апарып әренге калған» дегендегер деректер келтірді. Бұл өштіктің салыны Абай заманында да айықлағандыры зерттеулерінде, романында сез болады. Ж-тін Абылғазы, Базаралы, Әбді сияқты адамдарымен Абайдың жақсы, достық қарым-қатынаста болғандығы суреттегелді. Олардың Абайға өштігін қоздырган қөбінше Оразбай бастаған топ еді. Бірақ олар Ж. Тәкежан жылқысының алынуына байланысты айып тартқанда, бар салмақты соларға аударып өздері сырт калады. Осыдан кейін Жігітек басындағы халді: «Жаз шыға берे Тәкежан жылқаруарына екі бестіден айып-жаза тартып, зорға құтылды. Соның ораиына Шүйгінсұдан бастап Қарауылға, қалың шағыл ішіне шейін тарап отырган көп Жігітек тақа тұралап қалды. Келер жазда жайлайуга шығар қауқары болмай таланып, тақыранған кедей ауылдар тегсінен ши-жалаңаш, жоқ-жікті жүдеуілкі түсіп, жатак жатып қалды» деп елеестеді («Абай жолы», «Кек жолында» тарауы). Осының бәрі акырында Абаймен татуласуға алып барады.

T. OKIM.

3-И

ЗАВАДСКИЙ Юрий Александрович (1894–1971). орыс режиссері, актер, педагог, профессор (1947). КСРО (1948) және Қазақстаның (1943) халық